

УДК 37.013.42

Barbara Adamczyk
Akademia Ignatianum**ORGANIZACJE POZARZĄDOWE W POLSCE JAKO PLATFORMA
WSPARCIA I PROMOCJI DZIAŁAŃ STREETWORKERSKICH
SKIEROWANYCH DO DZIECI ULICY**

Streetworking ukierunkowany na pracę profilaktyczno-resocjalizacyjną z dziećmi ulicy potrzebuje sieci organizacji pozarządowych rozumianych jako platforma wsparcia i promocji tej metody. Niniejszy artykuł ma na celu analizę działalności trzech podmiotów społecznych w Polsce, takich jak: Fundacja dla Polski, Krajowy Komitet Wychowania Resocjalizacyjnego i Ogólnopolska Sieć Organizacji Streetworkerskich jako dobrych przykładów w tym zakresie.

Streetworking ukierunkowany na pracę profilaktyczno-resocjalizacyjną z dziećmi ulicy jest metodą rozpoznawalną przez instytucje międzynarodowe takie jak UNICEF, UNESCO, WHO czy Unia Europejska. Choć w swoich dokumentach konstytuujących ich działalność nie ma wytyczonych zasad postępowania w rozwiązywaniu problemu dzieci ulicy na świecie, co więcej, często w ogóle nie ma żadnego odniesienia do tej grupy dzieci i młodzieży, to należy podkreślić inicjowane przez nich różne formy pomocy dla organizacji pozarządowych pracujących metodą streetwork z dziećmi i młodzieżą wykluczonymi społecznie¹.

Ale można zasadnie stwierdzić, że międzynarodowe zainteresowanie się problematyką dzieci ulicy, choćby w wyżej wymienionych instytucjach, choć wymaga ciągle zwiększonych wysiłków i nakładów dla sprawy minimalizowania zjawiska małych uliczników na stałe zdomowionych w licznych miastach świata, nigdy nie stanie się optymalnym rozwiązaniem. Streetworkerzy potrzebują w swoich krajach sieci organizacji pozarządowych traktowanych jako platforma wsparcia ich działań w przestrzeni pracy ulicznej, jak również promocji samej metody streetwork stosowanej w grupach dzieci ulicy. Oczekują tego zarówno pedagodzy ulicy na świecie, jak i w Polsce.

Niniejszy artykuł ma na celu analizę działalności trzech podmiotów społecznych w Polsce, takich jak: Fundacja dla Polski, Krajowy Komitet Wychowania Resocjalizacyjnego i Ogólnopolska Sieć Organizacji Streetworkerskich, jako dobrych przykładów platformy streetworkerskiej w pracy z dziećmi ulicy. W tym celu przedstawiono główne założenia ich funkcjonowania, zwracając szczególną uwagę na elementy wsparcia i promocji działań streetworkerskich.

1 Zob. B. Adamczyk, Organizacje międzynarodowe w kwestii dzieci ulicy, w: Wsparcie społeczne. Między teorią a praktyką, red. M. Gagacka, A. Gołębiowski, Polskie Towarzystwo Polityki Społecznej, Warszawa 2012.

1. Fundacja dla Polski

Fundacja dla Polski (FdP) powstała w 1990 roku jako przedstawicielstwo największej francuskiej fundacji Fondation de France dla wspomagania rozwoju społeczeństwa obywatelskiego w Polsce. W okresie transformacji ustrojowej, kiedy państwo polskie do minimum ograniczyło realizację swoich obietnic w sprawach społecznych (wykluczenia społecznego, biedy, bezrobocia), lukę socjalną zaczęły wypełniać organizacje pozarządowe², a wśród nich Fundacja dla Polski. Od 1997 roku stała się ona niezależną fundacją działającą na podstawie polskiego statutu.

Jednym z dostrzegalnych kwestii społecznych w Polsce w pierwszych latach budowania demokracji okazał się problem dzieci ulicy. Jak definiuje B. Adamczyk, dzieci ulicy to "dzieci poniżej 18 lat przebywające w środowisku ulicy, która przejęła funkcje rodziny: opiekuńczą, materialno-ekonomiczną, wychowawczą i socjalizacyjną. Towarzyszący temu proces marginalizacji we wszystkich sferach sprawia, że dzieciństwo i młodość dziewcząt i chłopców są zagrożone"³. Fundacja dla Polski jako jedna z pierwszych odegrała pionierską rolę w informowaniu opinii publicznej w kraju o grupie dzieci i młodzieży wykluczonych społecznie, a także w przygotowywaniu osób do pracy z dziećmi ulicy. Ponadto należy uznać ją za platformę działań w zakresie oferowania fundacjom i stowarzyszeniom różnych form wsparcia w zakresie pracy z dziećmi ulicy. W tym celu wyznaczyła dla swojej działalności kilka priorytetowych zadań. Należą do nich: 1) poprawa sytuacji dzieci ulicy; 2) stworzenie sieci organizacji współpracujących ze sobą przy realizacji programów pomocowych dla dzieci; 3) wypracowanie modelu pracy z dziećmi ulicy w środowisku – alternatywnego wobec państwowego systemu opieki instytucjonalnej; 4) monitorowanie skali zjawiska dzieci ulicy w Polsce i przyczyn zaistnienia tego zjawiska w Polsce oraz 5) szukanie możliwości zapobiegania zjawisku dzieci ulicy w Polsce. Owocem działania fundacji jako koordynatora programu było stworzenie sieci współpracy wszystkich organizacji, które działają na rzecz dzieci ulicy⁴. Ponadto członkowie Fundacji

2 W państwach postsocjalistycznych, gdzie trzeci sektor dopiero się tworzy po latach <hibernacji> nabiera on zupełnie nowego wymiaru. Wiąże się z nim nadzieje na skuteczną transformację społeczeństwa w kierunku kapitalistycznym, głównie poprzez tworzenie zrębów społeczeństwa obywatelskiego. W każdej sytuacji organizacje pozarządowe lansowane są jako znaczące i systematycznie zwiększające swoją rolę podmioty polityki społecznej. K. Piątek, Organizacje pozarządowe jako podmioty polityki społecznej, w: Praca socjalna w organizacjach pozarządowych. Z problemów działania i kształcenia, red. B. Kromolicka, Wydawnictwo Edukacyjne "AKAPIT", Toruń, 2005, s. 25.

3 B. Adamczyk, Predykatory środowiska rodzinnego w procesie stawania się dzieckiem ulicy w Polsce, Roczniki Pedagogiczne 41 (2013), nr 1, s. 127.

4 Por. A. Kurzeja, Dzieci ulicy – profilaktyka zagrożeń, Oficyna Wydawnicza "Impuls", Kraków 2008, s. 73.

dla Polski, Dominika Dzido i Marcin Soszyński podkreślają, że wspiera ona "organizacje przeciwdziałające ubóstwu i wykluczeniu społecznemu oraz realizuje projekty, których celem jest budowanie potencjału młodych osób zagrożonych wykluczeniem społecznym, zwiększenie ich kompetencji społecznych oraz przygotowanie do wejścia na rynek pracy"⁵.

Organizacje pozarządowe kierując się przede wszystkim potrzebami dzieci ulicy, niosą im pomoc w metodzie streetwork (bezpośredni kontakt na ulicy), a także przez prowadzenie hosteli, świetlic, pracę z rodziną i szkołą. Fundacja dla Polski wspiera te i inne działania poprzez organizowanie konkursów grantowych, funduszy stypendialnych, kampanii społecznych, szkoleń i innych form doskonalenia pracy streetworkerów.

W naszym opracowaniu zaprezentujemy główne sektory działalności Fundacji dla Polski w obszarze zjawiska dzieci ulicy.

Program Dzieci Ulicy – najstarszy program realizowany już w pierwszych latach po powstaniu fundacji. Celem jest poprawa poziomu życia młodzieży ze środowisk ubogich, zagrożonych wykluczeniem społecznym poprzez wzmocnienie ich potencjału oraz społecznych, edukacyjnych i zawodowych kompetencji na starcie w dorosłe życie zawodowe. Jak podkreślają autorzy programu dzieci ulicy pochodzą najczęściej z rodzin o niskim statusie społeczno-ekonomicznym, zmagają się z problemami bezrobocia, ubóstwa, uzależnieniami, wchodzą w konflikt z prawem, doświadczają przemocy. Pozostawione same sobie w rzeczywistości wychowywane są przez ulicę, co skazuje je na pogłębiające się wykluczenie społeczne. Praca z dziećmi ulicy wymaga szczególnie wysokich standardów etycznych, różnorodnych form pomocy i wytrwałości. Fundacja dla Polski stale podnosi jakość i skuteczność *Programu Dzieci Ulicy* rozszerzając formy wsparcia środowiska działającego na rzecz dzieci ulicy, szczególnie organizacji pozarządowych oraz wolontariuszy⁶.

Fundacja dla Polski w strukturach *Programu Dzieci Ulicy* zrealizowała kilka projektów. Przedstawimy kilka przykładów dobrych praktyk.

Projekt: *Ulica nie jest dla dzieci*⁷ – realizowany jako kampania społeczna w latach 2000-2005. Głównym inicjatorem była Fundacja dla Polski we współpracy z mediami lokalnymi, Ambasadą Francji i redakcją magazynu ELLE. Celem było dotarcie do jak największej grupy odbiorców z informacją,

5 D. Dzido, M. Soszyński, Narzędziownik. Poradnik dla młodych szukających pracy, Fundacja dla Polski, Warszawa 2010, s. 73.

6 Por. <http://www.fdp.org.pl/program-dzieci-ulicy> (05.07.2015).

7 Por. www.fdp.org.pl/pl/programy-program-dzieci-ulicy-projekty-zakonczone (05.07.2015). O projekcie *Ulica nie jest dla dzieci* wspomina również Anna Staszewska w swoim artykule o takim samym tytule. Por. A. Staszewska, *Ulica nie jest dla dzieci*, "Niebieska Linia" 24 (2003), nr 1, s. 27.

że na ulicach miast w Polsce zauważa się grupy dzieci i młodzieży określane jako dzieci ulicy. Przesłanie tej kampanii miało wyraźny zamysł publicznego sprzeciwu jej organizatorów, którzy przekonują, że przestrzeń szeroko pojętej ulicy, nigdy nie powinna być środowiskiem rozwoju i wychowania dzieci i młodzieży. Ważne znaczenie tej cyklicznej inicjatywie nadała Anna Maria Jopek, ambasadorka kampanii, a wsparcia finansowego udzieliły znane marki z branży odzieżowej, takie jak Diverse i Reserved. Publiczne zbiórki pieniędzy, przy wykorzystaniu m.in. dystrybucji modnych gadżetów (w 2005 roku bransoletek z wytłoczonym słowem ULICA w różnych językach, a w 2004 koszulek z hasłem programu) pozwoliły na sfinansowanie pomocy dla dzieci ulicy – ofiar przemocy, alkoholizmu, narkomanii, zaniedbania ze strony rodziców. Dzięki akcji przekazano łącznie 205 000 zł 28 organizacjom pozarządowym pracującym z tą grupą dzieci w 14 województwach. Środki te pozwoliły zrealizować 35 projektów społecznych. Projekt: *Promocja i budowanie wizerunku organizacji pracujących z dziećmi ulicy*⁸ – zrealizowany został przez Fundację dla Polski w 2006 roku. Była to forma szkolenia dla przedstawicieli 21 organizacji pracujących z dziećmi ulicy w różnych miastach naszego kraju w celu podniesienie ich kwalifikacji w dziedzinie promocji oraz pozyskiwania środków finansowych. Tematyka szkoleń dotyczyła między innymi: tworzenia profesjonalnych materiałów promocyjnych, autoprezentacji, budowania relacji z mediami oraz pozyskiwania funduszy wśród partnerów lokalnych.

Projekt: *Ekonomia na ulicy*⁹ – jego realizacja miała miejsce w 2007 roku. Celem projektu o charakterze szkoleniowym było wyrównywanie szans młodzieży ze środowisk niezamożnych wchodzących w dorosłe życie poprzez zwiększanie ich umiejętności w radzeniu sobie z codziennymi wyzwaniami, takimi jak wybór wykształcenia, znalezienie pracy, zarządzanie budżetem domowym, oszczędzanie. Działania projektu koncentrowały się na pogłębieniu wiedzy ekonomicznej wśród opiekunów pracujących w placówkach zajmujących się dziećmi ulicy. W projekcie wzięło udział 27 przedstawicieli z 15 organizacji pracujących z dziećmi ulicy

Projekt: *Akcja-przedsiębiorczość-informacja* – okres realizacji przypada na 2008 rok. W ramach projektu pracownicy organizacji pozarządowych wspierających środowiska marginalizowane zdobywali wiedzę z zakresu edukacji ekonomicznej i podstaw przedsiębiorczości oraz uczyli się, jak przekazywać im swoim podopiecznym. Uzupełnieniem projektu było wydanie "*Zeszytów ekonomicznych*"¹⁰ stanowiących kompendium wiedzy i dobrych

8 Por. www.fdp.org.pl/pl/programy-program-dzieci-ulicy-projekty-zakonczone (05.07.2015).

9 Por. www.fdp.org.pl/pl/programy-program-dzieci-ulicy-projekty-zakonczone (05.07.2015).

10 Zeszyty ekonomiczne to zbiór trzech publikacji skierowanych do pracowników organizacji pozarządowych pracujących z dziećmi ulicy, mających na celu podniesienie ich kwalifikacji w

praktyk w dziedzinie edukacji ekonomicznej. W projekcie wzięło udział 11 przedstawicieli siedmiu organizacji pozarządowych z całej Polski.

Projekt: *Umiem liczyć na siebie*¹¹ - został zrealizowany w latach 2009 i 2010. Celem było zwiększenie możliwości zatrudnienia młodych osób ze środowisk zagrożonych marginalizacją poprzez pomoc w odkrywaniu, a następnie rozwijaniu ich potencjału i kompetencji, jak również precyzowaniu zawodowych planów na przyszłość. Fundacja przeprowadziła warsztaty, podczas których doradcy zawodowi poddali kompleksowej ocenie kompetencje uczestników. W ramach projektu opracowano, wspomniany wyżej poradnik praktyczny, *Narzędziownik. Poradnik dla młodych szukających pracy*. Jego autorzy podkreślają, że jest ona przeznaczona dla młodzieży w wieku 16–22 lata, pochodzących ze środowisk, w których można spotkać takie problemy jak: ubóstwo, bezrobocie, niezaradność życiowa, przemoc, uzależnienia. Jak twierdzą, "chcemy więc jej pokazać, w jaki sposób rozpoznać, a następnie rozwijać posiadany potencjał, tak by móc w najbliższej przyszłości z sukcesem wystartować na otwartym rynku pracy i być na nim konkurencyjną osobą"¹²

Projekt: *"Zacznij liczyć na siebie"*¹³ – realizowany od lutego 2012 do stycznia 2014, adresowany do dziewcząt i chłopców, podopiecznych organizacji pozarządowych, w wieku 16–22 lat ze środowisk niezamożnych, w szczególności pochodzących z rodzin wielodzietnych, borykających się z problemami bezrobocia, uzależnień, przemocy domowej i życiowej niezaradności. Celem jest poprawa jakości ich życia i profilaktyka przed wykluczeniem finansowym jako jednej z przyczyn życia na ulicy. W trakcie realizacji projektu powstał podręcznik metodyczny P. Zdaniewicza, *Moje finanse. Projekt "Zacznij liczyć na siebie"*¹⁴, jako narzędzie dydaktyczne dla beneficjentów i dla opiekunów z organizacji pozarządowych. Przedstawione w nim trzy rodzaje warsztatów definiują wykluczenie finansowe i pułapki z nim związane, a także uczą młodych jak mądrze i roztropnie zarządzać własnymi finansami.

zakresie rozwijania u swoich podopiecznych postaw przedsiębiorczych i ułatwiających im start w dorosłe życie zawodowe. Publikacja składa się z trzech pozycji: 1) *Ekonomia w pigułce* - zawierający przykłady ćwiczeń przybliżających w formie zabawy podstawowe zagadnienia ekonomiczne, takie jak zasady popytu i podaży, podnoszenie wydajności produkcji, szacowanie zysków i strat; 2) *Domowe finanse* - stanowiący praktyczną pomoc w prowadzeniu budżetu domowego, a także zawierający informacje o prawach konsumenta i wskazówki na temat oszczędzania oraz 3) *Rynek pracy* – zawierający podstawowe informacje dotyczące kodeksu pracy dla nieletnich i wskazówki dla młodzieży wchodzącej na rynek pracy, w tym także dotyczące zakładania własnej firmy.

11 Por. www.fdp.org.pl/pl/programy-program-dzieci-ulicy-projekty-zakonczone (05.07.2015).

12 D. Dzido, M. Soszyński, *Narzędziownik*, dz. cyt., s. 5.

13 Por. <http://www.fdp.org.pl/program-dzieci-ulicy> (05.07.2015).

14 Zob. P. Zdaniewicz, *Moje finanse. Projekt "Zacznij liczyć na siebie"*, Fundacja dla Polski, Warszawa 2013.

2. Krajowy Komitet Wychowania Resocjalizacyjnego im. Kazimierza Lisieckiego

Krajowy Komitet Wychowania Resocjalizującego im. Kazimierza Lisieckiego (KKWR) jest kolejnym przykładem szeroko zakrojonych działań w obszarze wsparcia pedagogów ulicy w pracy z dziećmi i młodzieżą niedostosowanymi społecznie oraz promocji streetworkingu. Jako organizacja w strukturach Międzynarodowej Federacji Wspólnot Wychowawczych FICE powołana zostaje uchwałą Zarządu Głównego Towarzystwa Przyjaciół Dzieci dnia 11 grudnia 1988 roku. Utworzenie Komitetu było działaniem uprzedzającym w stosunku do ogólnego kryzysu rodziny w Polsce i instytucji wychowujących, zwłaszcza kuratorskich ośrodków pracy z młodzieżą)¹⁵.

KKWR w swoich szeregach skupia pedagogów ulicy, pedagogów i specjalistów pedagogiki resocjalizacyjnej, których działalność, jak twierdzi B. Głowacka, łączy ściśle związki z postanowieniami Konwencji o Prawach Dziecka, ratyfikowanej przez Polskę w 1990 roku. Jak podkreśla, "związki są tym większe, że nie pominięto w niej faktu, że oprócz dzieci żyjących i wychowujących się w normalnych warunkach, są także te pokrzywdzone przez los"¹⁶.

Troska o opiekę i wychowanie dzieci ulicy w strukturach Krajowego Komitetu Wychowania Resocjalizującego im. Kazimierza Lisieckiego dokonuje się w systemie działań środowiskowych ognisk wychowawczych. Inicjatywa ich tworzenia zrodziła się w 1988 roku jako uzupełnienie systemu opieki nad dzieckiem. W samej koncepcji tworzenia ognisk wychowawczych w Warszawie tkwiła idea ich środowiskowego usytuowania i działania wśród dzieci mieszkających w dużych osiedlach, np. na Mokotowie, na Jelonkach, albo w środowisku szczególnie zagrożonym, np. na Pradze.

Środowiskowe ogniska wychowawcze¹⁷ to placówki opiekuńczo-wychowawcze wsparcia dziennego funkcjonujące cały rok, które w założeniach i działaniach mają charakter profilaktyczno-resocjalizujący. Ogniska realizują dwa modele pracy: jeden tradycyjny, kiedy mówimy <ognisko jest naszym drugim domem>, drugi bardziej nowoczesny <ognisko jako specjalistyczna placówka pomocy i interwencji kryzysowej¹⁸. KKWR wypracował trzy propozycje działań ulicznych dla wsparcia środowiskowych ognisk

15 Por. K. Kołbyk, *Wychowawca czy dobry wujek? – rola pedagoga ulicy w środowisku lokalnym*, Przegląd Pedagogiczny (2013), nr 1, s. 54.

16 B. Głowacka, *Strategie i metody ochrony praw Dzieci Ulicy w działalności i programach KKWR*, *Opieka-Wychowanie-Terapia* 35(1998), nr 3, s. XX.

17 Por. J. Utrat-Milecki, *KKWR-Krakowscy Komitet Wychowania Resocjalizującego im. Kazimierza Lisieckiego "Dziadka"*, w: *Elementarne pojęcia pedagogiki społecznej i pracy socjalnej*, red. D. Lalak, T. Pilch, Wydawnictwo Akademickie "Zak", Warszawa 1999, s. 125.

18 Por. tenże, *Dzieci ulicy troską uczestników I Międzynarodowego Forum Przyjaciół Dzieci Ulicy*, *Opieka-Wychowanie-Terapia* 34 (1998), nr 2, s. X-XII.

wychowawczych. Są to programy: "Pedagog Rodzinny", "Wychowawca Podwórkowy" i "Przyjaciel Dzieci Ulicy".

Inną formą działalności KKWR jako platformy wsparcia i promocji działań streetworkerskich skierowanych do dzieci ulicy w Polsce jest Ośrodek Metodyczny w Warszawie. To instytucja szkoleniowa wpisana do Rejestru Niepublicznych Placówek Doskonalenia Nauczycieli prowadzonego przez Mazowieckiego Kuratora Oświaty. Ośrodek koncentruje swoje działania wokół organizacji kursów, szkoleń, konferencji, warsztatów, programów profilaktycznych. Dobrze wykwalifikowana kadra jest autorem wielu programów, warsztatów i kursów – m.in. Kurs Pedagoga Rodzinnego, Kurs Socjoterapii, Kurs Systemowe Wspieranie Rodziny w Kryzysie¹⁹.

Z myślą o zwróceniu uwagi opinii publicznej i instytucjom samorządowym w Polsce na zjawisko dzieci ulicy oraz potrzeby udzielania im stałej i profesjonalnej pomocy, Krajowy Komitet Wychowania Resocjalizującego od 1997 roku organizuje Forum Przyjaciół Dzieci Ulicy²⁰. Jest to kilkudniowy cykl spotkań i imprez na które zapraszani są przedstawiciele organizacji pozarządowych, resortów edukacji, pomocy społecznej, sprawiedliwości, samorządów, urzędów centralnych, pracownicy wyższych uczelni, praktycy, a także wychowankowie środowiskowych ognisk wychowawczych. Co roku, po zakończeniu FORUM, formułowane są postulaty, wnioski, rekomendacje wynikające z analiz, dyskusji, doniesień. Każdemu spotkaniu przyświeca inne hasło ściśle związane z tematyką dzieci ulicy.

I FORUM odbyło się w 1997 roku w Koninie pod hasłem: <Zróbmy wszystko, aby dzieci wychowywały się w rodzinach własnych>. Dyskutowano na temat integracji wysiłków zarówno podmiotów społecznych jak i instytucjonalnych wokół pracy na rzecz dzieci ulicy. Podczas wspólnych obrad wypracowano zasady tworzenia materialnych, prawnych i organizacyjnych warunków niezbędnych do realizacji koncepcji pedagogicznej opartej na środowiskowych ogniskach wychowawczych.

II FORUM miało miejsce w 1998 roku na temat: <Dzieci Ulicy – Jak je rozumieć? Jak im pomóc?>. Udział w nim wzięli przedstawiciele Międzynarodowej Federacji Wspólnot Wychowawczych FICE. Dyskutowano o specyfice zjawiska dzieci ulicy w różnych krajach europejskich, wymieniano doświadczenia na temat rozwiązań organizacyjnych i metod pomocy dzieciom ulicy.

III FORUM zorganizowano w 1999 roku wokół hasła <Reformy społeczne – szanse i zagrożenia dla Dzieci Ulicy>. W czasie wspólnych debat uczestnicy spotkania szukali odpowiedzi na pytanie o warunki rozwoju inicjatyw i działań

¹⁹ <http://www.kkwr.org.pl> (21.07.2015).

²⁰ Por. M. Kostka, Forum Przyjaciół Dzieci Ulicy, *Opieka-Wychowanie-Terapia* (2001), nr 4, s. 7-8.

środowiskowych po decentralizacji struktur administracyjnych w Polsce i towarzyszącym jej reformom edukacji, służby zdrowia i pomocy społecznej. Ponadto uczestnicy Forum odnieśli się do prezentowanych doświadczeń KKWR w zakresie realizacji programów pedagoga rodzinnego, wychowawcy podwórkowego przyjaciela dzieci ulicy.

IV FORUM z 2000 roku odbyło się pod hasłem <Wirtualne i realne zbrodnie dziecięce w cywilizacji, kulturze, szkole i rodzinie>. Zgromadziło ono wielu uczestników reprezentujących różne dziedziny wiedzy, zawody i instytucje. Podczas wspólnych dyskusji szukano odpowiedzi na pytania: W jaki sposób dziecko uczy się i oswaja z zabójstwem, występkiem? Co można zrobić, aby zapobiegać złu? Czy istnieją wzajemne sprzężenia i wpływy pomiędzy rzeczywistością wirtualną a realną? Podjęto również rozważania na temat zależności pomiędzy zbrodniami wirtualnymi popełnianymi na monitorach telewizyjnych i komputerowych a rzeczywistymi zachowaniami.

V FORUM miało miejsce w 2001 roku, a hasłem przewodnim było: <Dzieci gorszych szans>. Uczestnicy obrad zwrócili uwagę na sytuację dzieci pochodzących ze środowisk ryzyka, a więc dzieci głodnych, zaniedbanych, osieroconych, dzieci ulicy, dzieci wiejskich, pijących alkohol, niedostosowanych społecznie. W wyniku dyskusji sformułowano wnioski, postulaty oraz rekomendacje adresowane do resortów, instytucji oraz władz samorządowych w celu ustalenia wspólnych kierunków działań dla umożliwienia dzieciom ulicy równego startu życiowego.

VI FORUM z 2002 roku²¹ przebiegało pod hasłem <Być dzieckiem i przetrwać ... do świtu, do następnej kromki chleba, do trzeźwości rodziców>. Uczestnicy konferencji stwierdzili, że tak wiele jest zagrożeń na jakie narażone są dzieci, że bez ich łagodzenia i eliminowania dzieciństwo wielu z nich będzie bezpowrotnie stracone. Wnioski końcowe z Forum zostały przekształcone w kampanię na rzecz ochrony praw dzieci ulicy i przyniosły satysfakcjonujące wyniki. KKWR otrzymało uznanie dla propozycji programowych oraz pisemne poparcie od ważnych w państwie osób i urzędów. Ponadto w środowiskach zaniedbanych i zagrożonych bezrobociem został wdrożony program *Alternatywa*.

VII FORUM z roku 2003 odbyło się pod hasłem: <Dzieci ulicy na marginesie cywilizacji>. Uczestnicy wspólnych debat potwierdzili tezę, że zjawisko dzieci ulicy jest problemem występującym na wszystkich kontynentach, zwiększającym skalę występowania, pociągającym ze sobą nowe zagrożenia, np. subkultury, narkotyki, alkohol, przestępstwa, zbrodnie i jest potencjalną kwestią społeczną wszystkich społeczności na świecie.

VIII FORUM w roku 2004 towarzyszyło hasło <Bez dzieci nie ma przyszłości>. Spotkanie pokazało, że problem dzieci ulicy nie należy do

21 Por. B. Głowacka, Historia Forum Przyjaciół Dzieci Ulicy, <http://kkwr.org.pl> (12.02.2012).

priorytetów społecznych jakim zajmują się władze samorządowe, bo co roku zwiększa się liczba dzieci gorszych szans. Z wielkim zadowoleniem uczestnicy obrad przyjęli informację o przyjęciu przez decydentów, w tym przypadku przez Radę Ministrów Rządowego Programu Zapobiegania Niedostosowaniu i Przystępności Dzieci i Młodzieży, który wśród wielu różnorodnych działań rekomenduje również programy KKWR.

IX FORUM z 2005 roku w myśl hasła < O drugą szansę dla Dzieci Ulicy > skupiało uwagę na problemach nieletnich uwikłanych w konflikt z prawem. Wysoki wskaźnik czynów zabronionych wykonywanych przez dzieci ulicy wykazał nieskuteczność niewykonanych orzeczeń sądowych o umieszczeniu nieletnich w młodzieżowym ośrodku szkolno-wychowawczym lub ośrodku socjoterapii. Na realizację orzeczeń w tych placówkach oczekuje się średnio półtora roku. Wskazano również pilną potrzebę zmiany procesu resocjalizacji w kierunku rozwoju środowiskowych form wychowania resocjalizującego (resocjalizacja w środowisku otwartym). Gotowe projekty rozwiązań przekazano do Ministerstwa Edukacji Narodowej, które przejęło prowadzenie tych placówek.

X FORUM z 2006 roku organizowane pod hasłem < Pokoleniowa transmisja przemocy i okrucieństwa > zgromadziło wybitnych przedstawicieli polskiej pedagogiki, resocjalizacji, psychologii, działaczy organizacji pozarządowych i przedstawicieli resortów odpowiedzialnych za młodzież. Debata podczas czterech sesji dotyczyła następujących kwestii: przyczyn agresji, rodzajów okrucieństw, związku pomiędzy prawem a wychowaniem, a także roli mediów w emisji przemocy i kształtowaniu agresywnych zachowań dzieci. Zaprezentowano również publiczne i obywatelskie inicjatywy profilaktyczne.

XI FORUM w 2009 roku pod hasłem < Ratunek dla zagrożonego dzieciństwa > skupiało się w szczególności wokół zagadnień znaczenia więzi rodzinnych dla rozwoju i wychowania dziecka w jego naturalnej rodzinie.

XII FORUM z 2010 roku obradujące na temat < Dzieci gorszych szans to dorośli bez szans > poszukiwało odpowiedzi na pytania: Czy, jeśli dziś nie pomożemy dzieciom gorszych szans, to za kilka lat społeczeństwo udźwignie ciężar utrzymania dorosłych obywateli bez szans?

3. Ogólnopolska Sieć Organizacji Streetworkerskich

Ogólnopolska Sieć Organizacji Streetworkerskich (OSOS) to platforma współpracy, wsparcia merytorycznego, kooperacji, wymiany doświadczeń i realizacji wspólnych przedsięwzięć dla organizacji pozarządowych, które w Polsce i za granicą swoje działania na rzecz osób wykluczonych społecznie prowadzą metodą streetwork. Jak twierdzą A. Orłowski i T. Szczepański do zadań OSOS należą: odpowiadanie na potrzeby streetworkerów, tworzenie dla nich warunków dla wzajemnej komunikacji i integracji, organizowanie warsztatów i szkoleń przydatnych w ich pracy podnoszących ich kompetencje i

umiejętności, tworzenie praktycznej bazy informacji dotyczącej pracy ulicznej oraz promocja tej metody pracy z ulicznikami, w tym z dziećmi ulicy²².

Sieć działa przez przedstawicieli organizacji tworzących OSOS²³, którzy zostali wydelegowani przez swoje organizacje do występowania na forum wspólnych spotkań. Są to osoby z dużym doświadczeniem pracy ulicznej, którzy spotykają się na cyklicznych zjazdach organizowanych przez OSOS w różnych miastach Polski²⁴. Inną platformą w ramach której współpracuje OSOS jest międzynarodowa sieć streetworkerska Dynamo International

Jednym z przykładów działalności OSOS była zorganizowana 20 października 2011 roku w Warszawie konferencja pt. <Streetworking wczoraj, dziś, jutro>. Obrady w całości poświęcono upowszechnianiu pracy streetworkerskiej z osobami zagrożonymi marginalizacją i wykluczeniem społecznym: zaniedbanymi społecznie dziećmi, osobami prostytuującymi się, bezdomnymi, uzależnionymi od środków psychoaktywnych. Obok polskich uczestników wzięli udział również przedstawiciele kilkunastu państw europejskich tworzących międzynarodową sieć streetworkerską Dynamo International, której koordynatorem polskiej platformy jest OSOS. Podczas spotkania podzielono się doświadczeniem z realizacji programów streetworkerskich.

Inną formą działalności OSOS są szkolenia (40 godzin) z pedagogiki ulicy adresowane do polskich organizacji pozarządowych. Obejmują one między innymi warsztaty z zakresu uzależnień, zdobywania funduszy oraz współpracy z wolontariuszami. Takie szkolenie odbyło się między innymi w miesiącach wrzesień i październik 2011.

Przy opisywaniu działalności Ogólnopolskiej Sieci Organizacji Streetworkerskich nie można w żaden sposób pominąć wielkiego wkładu tego stowarzyszenia w tłumaczenie na język polski publikacji *Międzynarodowy przewodnik metodologiczny po streetworkingu na świecie*²⁵ uważanego za praktyczne narzędzie szkolenia streetworkerów.

22 Por. A. Orłowski, Przewodnik po problemach streetworkera – pedagoga ulicy, Ogólnopolska Sieć Organizacji Streetworkerskich - OSOS, Warszawa 2012, s. 6.

23 Organizacje członkowskie i współpracujące z OSOS to: Centrum Profilaktyki Społecznej PARASOL (Kraków), Centrum Redukcji Szkód Monar (Warszawa), Gdańskie Centrum Profilaktyki Uzależnień (Gdańsk), Grupa Pedagogiki i Animacji Społecznej Praga-Północ (Warszawa), Grupa Animacji Społecznej REZERWAT (Poznań), Koło Gdańskie Towarzystwa Pomocy św. Brata Alberta (Gdańsk), Lambda (Warszawa), Pogotowie Społeczne (Poznań), SKA STREET – Społeczny Komitet ds. AIDS, Stowarzyszenie na Rzecz Dzieci i Młodzieży Program STACJS (Warszawa), Stowarzyszenie Pedagogiki Alternatywnej (Częstochowa), Grupa Pedagogiki i Animacji Społecznej (Łódź), Stowarzyszenie Aktywnych Społecznie "Trampolina" (Wrocław) oraz Grupa Pedagogów Ulicy UNO (Bytom).

24 <http://www.osos.org.pl> (21.07.2015)

25 Zob. Dynamo International, Międzynarodowy przewodnik metodologiczny po streetworkingu na świecie, Warszawa 2009.

Zamiast zakończenia

W strukturach wsparcia działań streetworkerskich skierowanych do dzieci ulicy w Polsce i na świecie, opisane organizacje pozarządowe sytuują się pomiędzy instytucjami międzynarodowymi takimi jak UNICEF, UNESCO, WHO czy Unia Europejska a podmiotami państwowymi, kościelnymi i prywatnymi, które bezpośrednio pracują metodą streetwork z dziećmi i młodzieżą wykluczonymi społecznie. Ich znaczenie dla jednych, jak i drugich podmiotów społecznych określa wspólny cel (pomoc dzieciom ulicy), ale o różnym rozłożeniu elementów w zakresie pomocy dzieciom ulicy.

Dla przedstawicieli instytucji międzynarodowych – uczestników wspólnych sympozjów, sesji czy konferencji sieć organizacji streetworkerskich na świecie jest miejscem dyskusji, wymiany poglądów, formułowania wniosków, postulatów i rekomendacji o zjawisku dzieci ulicy i formach jego zaradzania. W przypadku sieci organizacji w Polsce, której działalność była celem naszej analizy, można mówić o marginalnym znaczeniu dla tych organizacji. Wynika to z faktu, że skala zjawiska dzieci ulicy w naszym kraju, w porównaniu z rozmiarem tego problemu w wielu regionach świata, jest niewielka.

Natomiast należy stwierdzić, że działalność przedstawionych w artykule podmiotów społecznych dla organizacji pozarządowych w Polsce wykorzystujących metodę streetwork do pracy z dziećmi ulicy jest niepowtarzalna. Po pierwsze, prowadzą szkolenia i warsztaty z zakresu pracy tą metodą dla przyszłych pedagogów ulicy i dają im <mandat> potwierdzający zdolność do pracy. Po drugie, stanowią merytoryczne zaplecze w przygotowaniu programów streetworkerkich jako podstawowego narzędzia działań edukacyjno-profilaktyczno-resocjalizacyjnych w środowisku ulicy. Po trzecie, udzielają wsparcia finansowego dla niektórych programów autorskich, które mają być realizowane w bezpośredniej pracy z dziećmi ulicy. Po czwarte, służą pomocą pedagogom ulicy w rozwijaniu i udoskonalaniu narzędzi badawczych w celu osiągnięcia najlepszych efektów wychowawczych.

Podsumowując opisane zalety sieci organizacji pozarządowych w Polsce jako platformy wsparcia i promocji działań streetworkerskich skierowanych do dzieci ulicy należy przyjąć wniosek ogólny. Tendencja zwykła, jaką obserwuje się w grupach dzieci ulicy w różnych miastach naszego kraju jest najlepszym argumentem przemawiającym za potrzebą istnienia tego rodzaju sieci organizacji.

Bibliografia

1. Adamczyk B. Organizacje międzynarodowe w kwestii dzieci ulicy, w: Wsparcie społeczne. Między teorią a praktyką / red. M. Gagacka, A. Gołębiowski, Polskie Towarzystwo Polityki Społecznej.— Warszawa 2012.— S. 45–52.
2. Adamczyk B. Predykatory środowiska rodzinnego w procesie stawania się dzieckiem ulicy w Polsce.— Roczniki Pedagogiczne.— 41 (2013).— Nr 1.— 125–139.
3. Dynamo International. Międzynarodowy przewodnik metodologiczny po streetworkingu na świecie.— Warszawa, 2009.
4. Dzido D., Soszyński M. Narzędziownik. Poradnik dla młodych szukających pracy.— Fundacja dla Polski.— Warszawa, 2010.
5. Głowacka B. Dzieci ulicy troską uczestników I Międzynarodowego Forum Przyjaciół Dzieci Ulicy, Opieka-Wychowanie-Terapia.— 34 (1998).— Nr 2.— V.–XV.
6. Głowacka B. Strategie i metody ochrony praw Dzieci Ulicy w działalności i programach KKWR, Opieka-Wychowanie-Terapia.— 35 (1998).—Nr 3.— XX.— XXII.
7. Kołbyk K. Wychowawca czy dobry wujek? – rola pedagoga ulicy w środowisku lokalnym.— Przegląd Pedagogiczny.— (2013).— Nr 1.— 50–57.
8. Kostka M. Forum Przyjaciół Dzieci Ulicy.— Opieka-Wychowanie-Terapia.— 2001.— Nr 4.— S. 7–10.
9. Kurzeja A. Dzieci ulicy – profilaktyka zagrożeń.— Kraków : Oficyna Wydawnicza "Impuls", 2008.
10. Orłowski A. Przewodnik po problemach streetworkera – pedagoga ulicy.— Ogólnopolska Sieć Organizacji Streetworkerskich – OSOS.— Warszawa, 2012.
11. Piątek K. Organizacje pozarządowe jako podmioty polityki społecznej, w: Praca socjalna w organizacjach pozarządowych. Z problemów działania i kształcenia / red. B. Kromolicka.— Toruń : Wydawnictwo Edukacyjne "AKAPIT", 2005.— 25–38.
12. Staszewska A. Ulica nie jest dla dzieci // Niebieska Linia.— 24 (2003).— Nr 1.— 24–27.
13. Utrat-Milecki J., KKWR-Krakowy Komitet Wychowania Resocjalizującego im. Kazimierza Lisieckiego "Dziadka", w: Elementarne pojęcia pedagogiki społecznej i pracy socjalnej / red. D. Lalak, T. Pilch.— Warszawa : Wydawnictwo Akademickie "Żak", 1999.— 125–126.
14. Zdaniewicz P. Moje finanse. Projekt "Zacznij liczyć na siebie".— Fundacja dla Polski.— Warszawa, 2013.
15. Głowacka B. Historia Forum Przyjaciół Dzieci Ulicy [Elektronnyj resurs].— Режим доступу : <http://kkwr.org.pl> (12.02.2012)
16. Elektronnyj resurs.— Режим доступу : <http://www.fdp.org.pl/program-dzieci-ulicy> (05.07.2015)
17. Elektronnyj resurs.— Режим доступу : www.fdp.org.pl/pl/programy-program-dzieci-ulicy-projekty-zakonczone (05.07.2015)
18. Elektronnyj resurs.— Режим доступу : <http://www.kkwr.org.pl> (21.07.2015)
19. Elektronnyj resurs.— Режим доступу : <http://www.osos.org.pl> (12.02.2012)

Барбара Адамчик. Позаурядові організації в Польщі як платформа підтримки та реклами діяльності Streetwork, адресованої "дітям вулиці".

Метод Streetworking спрямований на профілактично-ресоціалізаційну роботу з "дітьми вулиці" й потребує створення мережі позаурядових організацій, які є платформою для підтримки й реклами цієї діяльності. У статті здійснено огляд суспільних організацій "Фонд для Польщі", "Національний комітет виховання та ресоціалізації" та "Загальнодержавна мережа організацій Streetwork" як вдалих прикладів такої діяльності.

Barbara Adamczyk. Non-Governmental Organizations in Poland as the Platform of Support and Aid for Streetworking Addressed to Street Children.

Streetworking, directed at prevention and resocialization of street children, requires a network of non-governmental organizations understood as a platform of support and aid offered to this method. The article aims at the analysis of the activities of three social organizations in Poland: Foundation for Poland (Fundacja dla Polski), National Committee for Education and Resocialization (Krajowy Komitet Wychowania Resocjalizacyjnego) and Network of Polish Streetworking Organizations (Ogólnopolska Sieć Organizacji Streetworkerskich), which serve as examples of good practices.